

ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АПК

В. Г. БОСАКОВСЬКА
*Науково-дослідний центр
"Одесагропромпродуктивність"*

Встановлено, що єдиним джерелом фінансування аграрного виробництва в ринкових умовах залишається прибуток, який прямо пропорційно залежить від ціноутворення. Розглянуто проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на регіональному рівні.

Постановка проблеми. У механізмі функціонування аграрного сектора економіки ціноутворення займає провідне місце. З теорії і практики розвитку економічних систем відомо, що ціна є одним з найважливіших інструментів регулювання економіки. Методологія і традиції функціонування ціни визначені історично. Найпростішим історично першим визначенням ціни, на нашу думку, є те, що ціна – це грошовий вираз вартості товару або послуги, економічна категорія для визначення витраченої на виробництво товару (послуг) суспільної праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методологічні питання ціноутворення щодо вирішення проблем саме в сільському господарстві були закладені ще І. І. Лукіновим. Правонаступниками його ідей стали сучасні вчені – економісти-аграрники, а саме: П. Т. Саблук, П. І. Гайдуцький, Б. І. Пасхавер, О. М. Шпичак, О. Г. Шпикуляк, О. В. Олійник та ін. Дослідниками визначено, що ціна є вирішальним чинником стимулювання аграрного бізнесу. Вона формує економічну зацікавленість товаровиробників сільськогосподарської продукції у виробництві певного виду продукту, опосередковує фінансовий результат їх господарювання.

Загальновідомо, що у процесі ціноутворення на сільськогосподарську продукцію вирішальне значення мають ресурси (основний та оборотний капітал) і послуги. Ціна виступає об'єктивним виразом усіх витрачених засобів на всіх етапах проходження продукту і має забезпечувати максимальне одержання прибутку, якого було б достатньо не лише для простого, а й для розширеного відтворення. Нині реалізаційні ціни на деяку продукцію рослинництва і тваринництва значно нижчі від витрат на їх виробництво і навіть не компенсують їх. До того ж треба зробити акцент на одну особливість, яка можлива в економіці країни – нееквівалентність міжгалузевого обміну і диспаритет цін. Високі ціни на техніку, засоби захисту рослин від шкідників і хвороб, мінеральні добрива, паливномастильні матеріали та інші засоби не дозволяють товаровиробникам сільськогосподарської продукції зменшувати витрати на її виробництво.

Міжгалузеві трансформації, які відбулися в економіці, значно похитнули баланс інтересів учасників агропромислової системи. Практично всі дослідники погоджуються з тим, що більше ніж шестиразове погіршення паритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, яка споживається в сільському господарстві, є головною причиною кризового стану вітчизняного аграрного сектора. Тому в сучасних умовах, тобто в процесі реформування аграрного сектора економіки, проблема ціноутворення на сільськогосподарську продукцію вимагає поглиблених досліджень. Особливої актуальності набуває дослідження ціноутворення на сільськогосподарську продукцію на регіональному рівні. Актуальним є пошук напрямів зниження витрат на виробництво та реалізацію сільськогосподарської продукції, пріоритетних ринків її збуту та обґрунтування умов, за яких

ціновий механізм в аграрному секторі економіки забезпечуватиме ефективність його функціонування.

Мета статті – узагальнення проблеми ціноутворення в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу. В аграрній сфері агропромислового комплексу Білгород-Дністровського району Одеської області функціонує 64 підприємства різного типу формування. З них сільськогосподарських виробничих кооперативів (СВК) – 24, приватних підприємств (ПП) – 21, товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) – 5, відкритих акціонерних товариств (ВАТ) – 7 та ін. Головною метою їх функціонування в ринкових умовах є отримання прибутку. Ціна є основоутворюючим компонентом прибутковості та формує показники ефективності функціонування аграрних підприємств. У табл. 1 наведені та проаналізовані показники ефективності виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції на агропідприємствах (всі категорії господарств) Білгород-Дністровського району Одеської області.

Таблиця 1

Аналіз прибутковості та рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств Білгород-Дністровського району Одеської області за роками

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2012 р. до 2008 р., %
1	2	3	4	5	6	7
Валова продукція сільського господарства (в поточних цінах) – всього, тис. грн	362428,1	431888,5	505632,3	658900,0	519631,0	143,4
У т. ч. – рослинництва	304777,7	366116,6	444244,5	569900,0	426700,0	140,0
тваринництва	53070,6	57470,3	52968,5	89100,0	92931,0	175,1
Витрати на виробництво с.-г. продукції – всього, тис. грн	166429,8	192984,9	240685,6	284993,4	269803,4	162,1
У т. ч. – в рослинництві	137668,9	160342,5	207500,4	252342,9	239394,0	173,9
в тваринництві	28760,9	6091,4	33185,2	32650,5	30409,4	105,7
Доход (виручка) від реалізації продукції – всього, тис. грн	195998,3	238903,6	264946,7	311140,0	329009,3	167,9
У т. ч. – в рослинництві	167108,8	205774,1	236744,1	281495,0	298078,3	178,4
в тваринництві	24309,7	24827,9	19783,3	19597,9	19617,0	80,7
Витрати на товарну продукцію – всього, тис. грн	144969,6	180455,0	208035,1	258213,4	263386,6	181,7
У т. ч. – в рослинництві	109992,3	144267,5	167984,4	217852,8	226285,0	205,7
в тваринництві	30541,9	29885,1	32335,7	31286,7	29161,2	95,5

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Прибуток від реалізації продукції – всього, тис. грн	51028,7	58448,6	56911,6	52926,6	65622,7	128,6
У т. ч. – в рослинництві	57116,5	61506,6	68759,7	63642,2	71793,3	125,7
в тваринництві	-6232,2	-5057,2	-12552,4	-11688,8	-9544,2	х
Рівень рентабельності, %	35,2	32,4	33,1	20,5	24,9	х

За останні п'ять років (2008 – 2012 рр.) вартість валової продукції, яка вироблена всіма категоріями господарств району, в поточних цінах збільшилась на 157202,9 тис. грн і у 2012 р. становила 519631 тис. грн проти 362428,1 тис. грн у 2008 р. (табл. 1). Доход (виручка) від реалізації продукції за період дослідження (2008 – 2012 рр.) збільшився на 133011 тис. грн, або на 67,9 %. Якщо ці показники проаналізувати в розрізі галузей, то окремо у тваринництві цей показник має тенденцію до зменшення. П'ять років поспіль сільськогосподарські підприємства Білгород-Дністровського району в цілому одержували прибуток від реалізації продукції, що відбувалося за рахунок рослинницької галузі. Тваринництво лишається збитковим протягом 2008 – 2012 рр. Рівень рентабельності на підприємствах району відповідно становив за роками: 2008р. – 35,2 %; 2009р – 32,4; 2010 р. – 33,1; 2011 р. – 20,5; 2012 р. – 24,9 %.

Отримання прибутку сільгосптоваровиробниками при диспаратеті цін на продукцію сільського господарства та промисловості відбувається за умов пристосування селян до диспаратету цін. В умовах сьогодення більшість підприємств не закуповує матеріально-технічні засоби, засоби захисту рослин і тварин, мінеральні добрива. Таке "скорочення" витрат не стане у подальшому передумовою підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, адже відомо, що тільки ті господарства можуть при сучасних цінах забезпечувати високий рівень рентабельності виробництва, у яких рівень урожайності сягає 40 ц/га зернових або середньої продуктивності корів – 4000 кг.

Виходячи з того, що ціна слугує зовнішнім чинником ефективності аграрного виробництва і формує відповідний рівень прибутковості сільськогосподарських підприємств, розглянемо динаміку цін на основні види товарної продукції (табл. 2).

Таблиця 2

Середньореалізаційні ціни на основні види сільськогосподарської продукції агропідприємств Білгород-Дністровського району Одеської області, грн/ц

Вид продукції	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012 р до 2008 р., %
Зернові та зернобобові	81,9	79,5	99,9	126,49	157,63	192,5
Озима пшениця	71,2	76,6	94,7	122,82	158,80	223,0
Озимий ячмінь	80,4	67,5	85,1	115,30	138,56	172,3
Насіння соняшнику	155,3	172,6	283,7	288,39	367,14	236,4
Насіння ріпаку	226,7	228,2	265,2	383,32	384,73	169,7
Виноград	430,4	405,3	450,7	267,15	370,56	86,1
Молоко	150,4	149,3	226,9	270,03	262,18	174,3
Приріст ВРХ (жива маса)	773,5	771,6	714,5	895,90	1144,71	148,0
Приріст свиней (жива маса)	1179,7	1287,4	1003,1	1107,56	1374,36	116,5

Аналіз показників свідчить, що протягом 2008 – 2012 рр. ціни на всі види сільськогосподарської продукції рослинництва аграрних підприємств Білгород-Дністровського району Одеської області мають тенденцію до збільшення. Найвищими темпами характеризується зростання цін на озиму пшеницю (123 %) та насіння соняшнику (136,4 %). У тваринницькій галузі зросли ціни на молоко (74,3 %), на приріст великої рогатої худоби у живій масі (48 т), приріст свиней у живій масі (16,5 %), але галузь тваринництва збиткова. Це підтверджує попередні висновки про збитковість тваринницької галузі і те, що основним її чинником є низька ціна реалізації основних видів продукції тваринництва.

Результативність діяльності сільськогосподарських підприємств залежить не тільки від ціни реалізації, а й від політики ціноутворення. Цінова політика – це комплекс заходів з визначення цін, цінової стратегії і тактики. Держава при цьому відіграє важливу роль, тобто регулює ціни на окремі види продукції введенням непрямих податків і надає дотації. Світова практика підтверджує, що державне регулювання цін тією чи іншою мірою існує в усіх країнах. Сутність і форми державного втручання в процеси ціноутворення залежать від стану економічного розвитку країни. На наш погляд, на сучасному етапі розвитку ринкових відносин держава повинна безпосередньо втручатися в механізм ціноутворення з метою сприяння стабільному розвитку аграрного сектора економіки та економічної ситуації в цілому.

Отже, діюча система цін в аграрному секторі економіки країни на даний час не забезпечує ефективного функціонування виробництва, що зумовлює пріоритетність удосконалення ціноутворення серед інших проблем економіки галузі. Недосконалість механізму ціноутворення слід розцінювати як найбільш впливовий чинник, що спричинює низьку ефективність виробництва в сільському господарстві.

Висновки. Основні проблеми формування цінового механізму на сучасному етапі трансформації аграрної економіки полягають у наступному:

– при переході до ринкових відносин для всіх галузей економіки було створено умови вільного ціноутворення, а для сільського господарства запроваджено орієнтовні ціни, що викликало диспаритет цін;

– у результаті диспаритету цін аграрні товаровиробники протягом економічної реформи постійно втрачали купівельну спроможність та обігові кошти для відтворення виробництва;

– при формуванні ціни використовується показник рівня рентабельності, розрахований за витратами, в яких основні засоби представлені лише сумою амортизаційних відрахувань. Тому доцільним у ціноутворенні враховувати показник норми прибутку на авансований капітал, який враховуватиме оборотність виробничого капіталу;

– аграрна політика та державне регулювання економіки мають бути спрямовані на удосконалення міжгалузевих відносин в економіці, що мають формуватись з урахуванням економічних інтересів усіх елементів ланцюга "виробники сировини – трейдери, посередники – переробники – реалізація готової продукції". Через ціновий механізм держава має сприяти формуванню конкурентоспроможності аграрної продукції.

Враховуючи важливість для сільськогосподарського виробника отримувати ціну, еквівалентну понесеним витратам, що уможливило відтворення активів, подальші дослідження слід спрямовувати на розроблення методології ціноутворення, що сприятиме запровадженню нової цінової політики на основі еквівалентних цін, які будуть ґрунтуватися на нормативних витратах ресурсів або нормативній собівартості з урахуванням застосовуваних технологій виробництва.

Список літератури

1. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг)/ за ред. О. Г. Шпикуляка, Ю. П. Воскобійника, / – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – С. 350.
2. Концепція ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / Саблук П. Т., Месель-Веселяк В. Я., Дем'яненко М. Я. та ін. // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 3 – 20

3. Олійник О. В. Паритет цін на фактори виробництва та тенденції економічного розвитку // Економіка АПК. – 2007. – №7. – С. 120 – 125.
4. Пасхвер Б. И. Ценообразование в финансовой системе продовольственного рынка // Економіка АПК. – 2007. – №5 – С. 29 – 33.
5. Ценообразование и рентабельность сельскохозяйственного производства / И. И. Лукинов, Т. А. Козлова, В. Я. Дзикович и др. – М.: Экономика, 1971. – 327 с.
6. Ціноутворення в процесі реформування агропромислового комплексу України (1990 – 2001 рр.) / За ред. О. М. Шпичака. – К.: ІАЕ, 2002. – 499 с.

Проблемы ценообразования в процессе реформирования предприятий АПК

В. Г. Босаковская

Научно-исследовательский центр "Одессаагропромпродуктивность"

Установлено, что единственным источником финансирования аграрного производства в рыночных условиях остается прибыль, прямо пропорционально зависящая от ценообразования. Рассмотрены проблемы ценообразования на сельскохозяйственную продукцию на региональном уровне.

Problems of pricing in the process of the agroindustrial enterprises reformation

V. Bosakovskaya

Odesskiy research centre to productivity of agriculture

Problems of pricing in the process of the agroindustrial enterprises reformation.